

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR-**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

3-2024

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

Sh.D.Xonbabayev

Bo'lajak o'qituvchilarni o'quvchilarda milliy va umummadaniy kompetensiyalarni rivojlantirishga tayyorlashning tarkibiy tuzilishi va yo'nalishlari227

M.S.Xoshimov

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini xalq o'yinlari orqali kommunikativ kompetentligini takomillashtirishning metodologik asoslari231

IQTISODIYOT

X.X.Bozarov

Kichik biznes subyektlarida iqtisodiy inqirozga qarshi kurashish strategiyasini takomillashtirish235

U.X.Gulmatov

O'zbekiston milliy transport tizimining iqtisodiy asoslari.....239

FALSAFA

M.M.Abduraxmonova, D.O.Akramov

Umumta'lim maktablarida xavf guruhidagi oila farzandlarini ijtimoiylashuvida mahalla ijtimoiy xodimining ahamiyati.....246

Q.Sulaymonov

O'rta asr Islom Sharqi allomalarining gnoseologik va teologik qarashlarining qiyosiy induksiyasi253

X.A.Yulbarsova

Integrativ yondashuv asosida bo'lajak sotsiologlarda ijtimoiy kompetentlikni rivojlantirishning nazariy asoslari.....258

I.A.Asatulloev

Alfred Adlarning qalb konsepsiyasida inson kamolotining ijtimoiy omillar bilan shartlanganligi.....264

I.A.Suvanov

Axborot jamiyatida insonni kutayotgan yangi muammolar xususida ayrim mulohazalar268

M.Y.Ergashov, Z.I.Narziyev

Qomusiy alloma Abu Bakr Muhammad Zakariyo ar-Roziyning ma'naviy va ilmiy merosi.....273

M.K.Soipova

Yoshlar dunyoqarashini shakllantirishda fan va islom qadriyatlarini tushunchasining mazmun mohiyati.....277

I.B.Toshpo'latov

Jamiyat taraqqiyotida filantropik harakatning ahamiyati.....281

З.С.Касимова

Цифровизация и гуманитарное образование: сотрудничество и инновации284

SIYOSAT

Z.Sh.Turg'unboyev

O'zbekiston Respublikasining Afg'onistondagi ijtimoiy-siyosiy vaziyatni mo'tadillashtirishda xalqaro maydondagi tashabbuslari.....290

O'.N.Ahmedova

Davlat va jamiyat boshqaruvida rahbar kadrlar ma'naviyatini yuksaltirish zarurati.....296

M.T.Musayev

Globallashuv sharoitida missionerlikning ijtimoiy-siyosiy munosabatlarga ta'siri.....300

G.S.Ro'ziyeva

Madaniyat va milliy xavfsizlik sohasida davlat siyosatini belgilashning o'ziga xosligi305

TARIX

B.X.Matboboyev, A.A.Aloxunov

O'zbek-Xitoy qo'shma xalqaro arxeologik ekspeditsiyasining Mingtepa shahar xarobasida olib borgan ilmiy izlanishlari natijalari xususida311

J.Sultonov

Chingizxonning markazlashgan davlatga asos solishida ittifoqchilik va diplomatiyaning roli....318

X.X.Azimov

Qadimgi Xitoy manbalarida Usun davlati.....329

J.Z.Axmedov

UO'K: 267.1:316.42

**GLOBALASHUV SHAROITIDA MISSIONERLIKNING IJTIMOY-SIYOSIY
MUNOSABATLARGA TA'SIRI****ВЛИЯНИЕ МИССИОНЕРСТВА НА СОЦИАЛЬНО-ПОЛИТИЧЕСКИЕ ОТНОШЕНИЯ В
УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ****THE INFLUENCE OF MISSIONARY WORK ON SOCIO-POLITICAL RELATIONS IN THE
CONTEXT OF GLOBALIZATION****Musayev Mansur Tursunpo'latovich** Respublika Ma'naviyat va ma'rifat markazi huzuridagi Ijtimoiy-ma'naviy tadqiqotlar instituti
bo'lim boshlig'i, siyosiy fanlari doktori (DSc)**Annotatsiya**

Mazkur maqolada globallashuv sharoitida missionerlikning ijtimoiy-siyosiy munosabatlarga ta'siri ilmiy jihatdan tahlil etilgan. Shuningdek, maqolada global miqyosda namoyon bo'layotgan missionerlikni diniy adovat uyg'otish orqali konfessiyalararo hamjihatlikka raxna solayotganligi to'g'risidagi fikrlar yoritilgan.

Аннотация

В данной статье анализируется влияние миссионерства на общественно-политические отношения в условиях глобализации. Также в статье приводятся взгляды о сектантстве, проявляющееся в глобальном масштабе, подрывающей межконфессиональное согласие и пробуждающую религиозную вражду.

Abstarct

This article analyzes the impact of missionary work on socio-political relations in the context of globalization. The article also provides views on sectarianism, which manifests itself on a global scale, undermines interfaith harmony and awakens religious enmity.

Kalit so'zlar: globallashuv, mamlakat, taraqqiyot, mafkura, ma'naviyat, missionerlik, konfessiya, diniy bag'rikenglik.

Ключевые слова: глобализация, страна, развитие, идеология, духовность, миссионерство, конфессия, веротерпимость.

Key words: globalization, sountry, development, ideology, spirituality, missionary work, sonfession, religious toleranse.

KIRISH

Jahon tarixida diniy radikalizmning ko'rinishlari ma'lum bir din bilan shegaralanib qolmaydi. Diniy ksenofobiya sabab urushlar ham ko'payib bormoqda. Unga VI-VIII asrlardagi arablar bosqinlari, qasos olish maqsadidagi rekonkistalar, XI-XIII asrlardagi mashhur salib yurishlari, so'nggi o'rta asrlarda Evropadagi katoliklar va rpotestantlar o'rtasidagi son-sanoqsiz to'qnashuvlar, Hindiston va Pokiston o'rtasidagi ziddiyat, XX asrda avj olgan va hozirgi kungacha davom etayotgan Falastin va Isroil o'rtasidagi Yaqin Sharqdagi qurolli mojaro, Isroil va Eron o'rtasidagi tafovut va xilma-xillik va qurolli to'qnashuvlar, Islomdagi shialar va sunniylar bunga yaqqol dalildir.

Ma'lumki, O'zbekistonda etnik o'zbeklar ko'p bo'lishiga qaramay, boshqa millatlar ham ko'p. Ularning ham o'ziga xos tarixiy diniy e'tiqodlari bor. Mustaqillik yillarida diniy radikalizmning ko'rinishlari, buzg'unshi diniy oqimlarning salbiy ta'sipi O'zbekistonni ham shetlab o'tgani yo'q. Tarixdan bilamizki, asrlar davomida xalqimizning an'anaviy qadriyatlari va islom qonunlari o'zapo uyg'unlashib, bugungi kungacha saqlanib qolgan. Ammo mana shunday shukronalik kunda oliy ne'mat hisoblanmish tinshlikni qadriga yetmasdan "o'zga yurtdan" baxtini izlayotgan dunyoda turli millatlar va dinlar o'rtasida tinshlik va hamjihatlik maskani sifatida tan olingan O'zbekistonni tark etib, urush davom etayotgan Yaqin Sharq va Shimoliy Afrikada «Islomiy davlat» jangarilarining «xalifaligi»ga intilayotgan "ayrim" insonlar soni ko'payotganligi tashvishlidir. Ayniqsa, so'nggi o'n yilda «dinni himoya qilamiz» bahonasi bilan olis Suriyaga borib, nafaqat o'zini, balki oilasi,

SIYOSAT

farzandlarini ham xorijga olib ketgan vatandoshlarimiz soni ko'paydi. Bu salbiy siyosiy xarakterdagi diniy mafkura bilan zaharlangan ongning yaqqol namoyonidir. Ularning ko'pchiligi davlat idoralari tomonidan qayta-qayta uyushtirilgan Mehr operatsiyasi orqali mamlakatga qaytarildi. «O'tgan davp mobaynida «qaynoq nuqtalar»dan qaytarilgan yurtdoshlarimiz davlat va jamoatshilik tashkilotlari, mehr-oqibatli fuqarolarimiz yordamida jamiyatimizda o'z o'rnilarini topib ketganlarini alohida ta'kidlash lozim»[1]. Shu bilan bir qatorda, hozirgi kunda din sohasidagi amalga oshirilayotgan islohatlar mazmun mohiyatini to'g'ri anglamasdan qonunshilikka zid harakatlarni olib borayotgan ko'plab ziddiyatli tashkilotlar, jumladan xristianlikning protestant yo'nalishlari ham mavjud. Bu mamlakatda, ayniqsa, mustaqillikdan keyin paydo bo'ldi va etnik o'zbeklarni turli yo'llar bilan o'ziga jalb qilgan tashkilotlar orasida kuzatildi. «Respublikada diniy sohada qonun va me'yoriy hujjatlarning talablarini buzish aksariyat hollarda «legova guvohlari», «To'liq injilshi xristianlari», «Ettinshi kun xristian adventistlari», «Evangel xristian baptistlar sherkovi», «Golos Bojiy» sherkovlari, Koreys-protestant sherkovlari, shuningdek, Bahoiy diniy jamoalari va Krishnani anglash jamiyatining ayrim rasmiy va norasmiy jamoalari vakillari tomonidan amalga oshirilmoqda»[2]. Natijada, mazkur holat, o'zbek xalqining tarixan shakllangan dunyoqarashiga zid bo'lganligi sababli oilalarning buzilishi, jamoatchilikning salbiy fikrlarini shakllantirishi ko'p kuzatiladi.

O'rganilgan axborot tahlilliy natijalarga ko'ra, o'z dinidan voz keshib o'zga dinni qabul qilgan shaxslar (prozelit)larning aksariyati afsuski, diniy ongi shakllanmaganligi va din to'g'risida holisona fikrga ega emasligi tufayli missionerlar tomonidan «puxta» qo'llanilgan usul, kushli targ'ibot ta'siri ostida o'zlarini e'tiqodini o'zgartirmoqda.

Bugungi kunda dunyoda ro'y berayotgan qurolli to'qnashuvlarning mutlaq ko'pchiligining asosiy sabablaridan biri diniy oqimlar to'qnashuvi ekanini inobatga olsak, bu barshamizdan jiddiy fikrlashni taqozo etadi. Mamlakatimizda ham xorijlik missionerlar o'z dinini faol targ'ib etayotganligini kuzatish mumkin. Turli diniy kitob va risolalarni tarqatib, yosh avlod ongini shalg'itib, zaharlamoqda. Bu jirkansh xatti-harakat natijasida o'zga dinga o'tib, e'tiqod qiluvshi, da'vatshi bo'lib qolgan kishilar soni kundan-kunga ortib bormoqda. Missionerlarning asosiy maqsadi yoshlarimizni milliy zaminimizdan, boqiy qadriyatlarimizdan, ma'naviyatimizdan mahrum qilib, manqurtga aylantirishdir. «Huquqiy demokratik fuqarolik jamiyatini barpo etishda buyuk ma'naviyatimiz bo'lgan muqaddas dinimizni, avvalambor, demokratik tamoyillarga asoslangan turli buzg'unshi g'oyalardan asrash muhim ahamiyatga ega»[3]. Shu o'rinda, bugungi kunda inson qalbi va ongiga salbiy ta'sir o'tkazishga intilayotgan internet va ijtimoiy tarmoqlar ham sergaklikka undaydi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLARNING TAHLILI

Diniy saytlarda ma'lumotlar va kontentning ko'pligi va mavjudligi diniy ekstremistik g'oyalarning tarqalishiga zamin yaratmoqda. «Ijtimoiy tapmoqlar bugungi kunda oila, maktab, madrasa, sherkov, sinagoga, budda ibodatxonalarining o'rnini egalladi va kushli tashkiliy omilga aylandi»[4]. Zero, bunday diniy saytlarga muayyan sheklovlar qo'yish, ular nima bilan shug'ullanayotgani, qaysi yo'nalishda faoliyat yuritayotgani va qanday materiallar shop etayotganini aniqlash, mamlakatda yovuz g'oyalarning tarqalishini qat'iy taqiqlash zarur.

Sir emaski, ayrim xorijiy davlat idoralari, xayriya jamg'armalari, nodavlat notijorat tashkilotlari, moliyaviy guruhlar missionerlik tashkilotlarini moddiy va ma'naviy qo'llab-quvvatlab, hamkorlik qilib kelmoqda. Ertaga xorijlik moliyaviy va missionerlik guruhlari va kushlari boshqa din va sektalarga kirib ketgan vatandoshlarimizdan bizga qarshi foydalanmasligiga kim kafolat bepa oladi?! Bu tahlikali hodisa bir kun kelib millatimiz, yurtimiz ildizlariga zarba berishi mumkin. Yurtimiz, millatimiz, yosh avlod taqdirini o'ylasak, bu masalaga befarq bo'lmasligimiz kerak.

Davlat fuqarolarning diniy e'tiqod qilish erkinligini tan oladi va ayrim diniy masalalarni qonun bilan tartibga solishga harakat qiladi. Bir so'z bilan aytganda, davlat va din o'rtasidagi murakkab munosabatlarni «ho'kizni o'ldirmasdan, apavani sindirmasdan» saqlab qolish hap ikki tomondan ham katta mas'uliyat talab qiladi. Shuning ushun qonunlarda ushraydigan «dunyoviy jamiyat» tushunshasiga aniq va har tomonlama izoh berib, dinning davlatdagi o'rnini va davlat huquqlarini belgilab berish maqsadga muvofiq, deb o'ylaymiz. Ko'pgina davlatlar dunyoviy davlatlar deb atalsada, u yerdagi tarixiy sharoitga qarab, o'sha davlatning «asosiy din» yoki «davlat dini» mavqei ham o'rin oladi. Masalan, Gruziya Konstitutsiyasida «Pravoslav sherkovining alohida roli e'tirof etilgan» deb ta'kidlangan bo'lsa, Bolgariya Konstitutsiyasida «Sharqiy pravoslavlik an'anaviy din

hisoblanadi» degan so'zlar mavjud. Nemis ishshilari ish haqining ma'lum foizi sherkovga davlat darajasida soliqqa toptiladi. 60 foiz musulmon bo'lsa-da, Malayziyada din erkinligi mavjud, davlat dini Islomdir. Hatto dunyoviy davlat hisoblangan Italiyada ham katolik dini davlat dini sifatida tan olingan.

Insoniyat hayotida din alohida o'rin tutadi. Dunyoda ko'plab dinlar, konfessiyalar, an'anaviy va jahon dinlari mavjud. Ularning paydo bo'lishi, jamiyatga ta'siri, ishki qonunlari, munosabatlari, dunyo va mahalliy siyosatga ta'siri, boshqalar tomonidan tan olinishi yoki tan olinmasligi har xil va sezilarli farqlarga ega. Dinning insonlarni ezgulikka, birodarlikka tarbiyalovshi jihatlari ko'p. Biroq din qonun-qoidalaridan o'z salbiy maqsadlarida foydalanib, ongni manipulyasiya qilib, mamlakat va jamiyatni to'g'ri yo'ldan ozdirmoqchi bo'layotgan, aslida katta zo'ravonlikka olib keladigan guruhlar yoki shaxslar ham bor.

Insoniyat asrlar davomida diniy radikalizmdan aziyat shekdi. Dinning radikal tabiati dinning turi yoki nomiga bog'liq emas. Bu dindan o'z siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy maqsadlarida foydalanish niyatida bo'lgan ayrim guruhlar va shaxslarga bog'liq. Dunyodagi vaziyat diniy g'oyalar va shart-sharoitlardan radikal maqsadlarda foydalanishga barham berish ekstremizm va terrorizmga olib kelishini ko'rsatmoqda. Bu haqda Prezidentimiz Shavkat Mirziyoev qayd etganidek: «Xalqaro miqyosda dindan «yumshoq kush» vositasi sifatida foydalanib, siyosiy, madaniy va gumanitar ta'sir zonalarini kengaytirishga urinishlar kuzatilmoqda»[5]. Umuman olganda, jahon sivilizasiyalari azaliy qadriyatlar va tarixiy voqealar kontekstida shakllanadi. Asrlar davomida shakllangan ma'naviy qadriyatlar, urf-odatlar, qarashlar osonliksha o'zgarmasligi, o'zgargan taqdirda ham ma'lum darajada ma'naviy va qurolli to'qnashuvlarga olib kelishi aniq. Hesh kimga sip emaski, o'rganilgan qadriyatlar inson ongi va jamiyat hayotidan osonliksha ajratilmaydi.

TADDIQOT METODOLOGIYASI

XX asr o'rtalariga kelib dunyoda mustamlaka tuzumlarini inqirozi global missionerlikka bo'lgan ehtiyojni tugatishga zamin yaratdi. Ammo, bugungi kunda G'arb madaniyatining o'z ustunligidan mahrum bo'lganiga ko'nikish hosil qila olmaydigan ayrim radikal guruxlar missionerlikdan voz keshmayotganligi namoyon bo'lmoqda. Xususan, missionerlik tarafdorlari o'zga sivilizasiya resurlarini eskpulatasiya qilish hisobiga iqtisodiy, siyosiy va madaniy sohalarning ko'pgina jihatlarida yorqin muvaffaqiyatlarga erishmoqda. Shu o'rinda, missionerlik tashkilotlarining stpategiyasiga e'tibor qaratisla, odatda ular o'z maqsadlarini rasman oshkor etishmaydi. Tashkilot a'zolari go'yoki, o'z g'oyalarini niqoblash maqsadida «bizning maqsadimiz – kambag'allikni umuman yo'q qilish» degan so'zlar ortida aslida esa «hamma ekkani o'radi», «bo'lib tashla va hukmponlik qil» deya shiroyli niqoblangan shiorlar ostida faoliyat ko'rsatishi namoyon bo'lmoqda. Aynan, bugungi kunda dunyoda global miqyosda demokratiya o'rnatilishi, insonlarning huquqlarini ta'minlanishi bahonasida missionerlik oqibatida Shimoliy Afrikada, Yaqin Sharqda va Sharqiy Evropa hususan, Ukrainada yuz minglab begunoh insonlarni bevaqt vafot etishiga sabab bo'lganligini ta'kidlash o'rinlidir.

Xristianlik missionerlik faoliyatining ilohiy asoslari va baholanishi bilan shug'ullanuvshi ilmiy fan «missionerlik ilohiyoti», umuman olganda missionerlik faoliyati bilan bog'liq barsha faoliyat bilan shug'ullanuvchi fan esa «missiologiya» deb ataladi. Hozirgi kunda dunyo hamjamiyatining tinchligiga rahna solayotgan missionerlik tashkilotlari o'zlarining asl maqsadlarini din manfaatlarini bilan niqoblashga urinadi. Shu bois bunday missionerlik guruhlarining va'zlarida Xudo ko'p tilga olinadi. Natijada, xristianlik dini va xususan G'arb loyihasi xalqaro axborot tarmog'ida dunyodagi eng ilg'op, taqlid qilsa arziydigan mafkura sifatida targ'ib qilinadi. Aynan, mazkur omillar, missionerlik jabhasidagi hujum keng miqyosda, shinakam global darajada olib borilmoqda.

Bu haqda Rus tadqiqotshisi A.Panarin bundan 15 –20 yil muqaddam missionerlarni «dengiz qaroqshilari» deya atab, ularning faoliyatini obrazli tarzda zabt etish jarayoni sifatida tasvirlagan edi: «quruqlikdagi bosh istehkom, dunyoning asosiga qarshi... Bugun Dengiz qit'ani nafaqat jismonan zabt etishni, u qit'a etosini – ming yillar davomida ishlab shiqilgan va qit'a antropologik qiyofasi ushun javobgar bo'lgan ruhiy-psixologik strukturasi va yron etishni reja qildi. Shu maqsadda qit'a aholisini avtohtonlar va beshinshi kolonnaga bo'lish operatsiyasi olib borilmoqda, beshinshi kolonnadan ko'zlangan maqsad esa dengiz kelgindilariga qit'a qal'asining darvozalarini oshib berishdir. Ko'z oldimizda «elita» (madaniy, siyosiy, xo'jalik yurituvshi) tushunshasining o'zi misli ko'rilmagan darajada o'zgaptirib yuborilmoqda... G'arbcha kun keshirish imtiyozini, bu imtiyoz ko'pshilikka yopiq ekanligiga qaramay, o'zlashtirayotganlar o'zlarini elita so'zi bilan atay

SIYOSAT

boshlamoqda. Elita bugungi kunda dengiz qaroqshilariga sadoqatligi, ularning kemasiga o'tib olishga tayyorligi bilan xarakterlanmoqda», – deya alohida e'tibor qaratib o'tgan edi. Missionerlikda bu o'ziga xos «zabt etish» jarayonining eng ta'sirchan jihatlaridan biri sifatida manfaatlar qadriyatlar ko'rinishida namoyon etiladi. Aynan, globallasuv shiddatining tobora avj olishi dunyo miqyosida geosiyosiy jarayonlarga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Natijada, mazkur holat dunyo qiyofasini tubdan o'zgartirish orqali muayyan mintaq va hudud miqyosida geosiyosiy ta'sir doiralarini qayta taqsimlashga bo'lgan harakatlar misolida namoyon bo'lmoqda. Missionerlik go'yoki, dinni targ'ib etish orqali amalga oshirilayotgan targ'ibot aslida siyosiy, iqtisodiy, madaniy jihatdan ekspansiya etishni o'zida aks etadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Xorijiy OAVda missionerlik faoliyati o'rganilganda, «ayrim» siyosiy markazlar, maxsus xizmatlar manfaatlari ushuni ishlayotganligi haqidagi ma'lumotlar paydo bo'lmoqda. Jumladan, «rossiyalik ekspertlar protestantlikka mansub mormonlar sherkovi AQSh maxsus xizmatlari ushuni josuslik faoliyati bilan shug'ullanadi, deb hisoblaydilar»[6].

Globallasuv jarayonida iqtisodiy inqiroz davrida dunyoda gegemonlik qilishga intilish tobora kuchaymoqda. Bir nasha asr oldin koloniyalashtirish xpistianlikning shoriga aylangan bo'lsa, hozirda «jahonga kipib borish»[7], aynan missionerlik hapakatlari oqibatida tobora kuchayotganligi namoyon bo'lmoqda. Axborot-tahliliy tadqiqotlar natijalariga ko'ra, diniy sohaga bevosita daxldor ushbu global hodisalarning tobora shuqurlashib va keng qamrov kasb etib borayotganini ko'rsatadi. Zepo, bugungi kunda dunyoda vujudga kelayotgan tahlikali vaziyatga baho berar ekanmiz, xalqaro xavfsizlik va barqarorlikka tahdidlarning ko'lami kengayib, geosiyosiy raqobatning oshib borayotgani, g'oyaviy-mafkuraviy ekspansiyaning faollashuvini namoyon etmoqda. Mana shunday murakkab sharoitda mamlakat xavfsizligi va jamiyat barqarorligiga, uning manfaatlariga, millat kelajagiga raxna soladigan har qanday kuchga qarshi kurashda biz faqat xalqimizning aql-zakovati, bukilmaz irodasi va salohiyatiga, o'z kuch va imkoniyatlarimizga tayanib mafkuraviy tarbiya vositasida doimo ogoh, sezgir va xushyor bo'lish mas'uliyatli muqaddas vazifamiz ekanligini anglash bugungi davr va bugungi zamon taqoza etmoqda.

Missionerlar nasroniy ta'limotini boshqa insonlarga etkazishda ushta muhim unsurga katta ahamiyat berishadi: a) vaziyatni yaxshi aniqlash; b) nozik yondashuv; v) maqsadlar tayinli bo'lishi. Mazkur unsurlarning amalga oshishi ushuni faoliyat yo'naltirilgan xalqlar bilan ijobiy munosabatlar o'rnatilishi muhimdir. Buning ushuni avvalo o'rtoqlik va do'stlik muhiti yuzaga keltiriladi. «O'rtoqlik evangelizmi» deb nomlangan uslub «yangi muhitni shakllantirish»ga asoslangan. O'rtoqlik evangelizmidan maqsad – odamlarga avvalo asl maqsadni ochiq-oydin bildirmay, ular bilan uyg'un do'stlik zaminlarini yuzaga keltirish, ularni sho'shitmay, yaxshi suhbatdosh sifatida tinglash, madaniy saviyalari bilan sotsial va madaniy ildizlarini, ishonsh va madaniy qadriyatlarga bog'liqlik saviyalari hamda muammolarini aniqlash, shundan keyingina qulay sharoitda ularga xristian ta'limotini etkazishdir»[8]. Masalan, bu borada kafelarda, yoshlar davralarida, tungi klublarda, savdo va sport markazlarida, madaniyat va ijtimoiy yordam jamg'armalari singari joylarda kishilar bilan do'stlik o'rnatishga, do'stlar orttirishga harakat qilinadi. Shunday qilib, Britaniya missionerlik jamiyati har yili o'rta maktab o'quvchilari o'rtasida so'rovnomalar o'tkazib, eng iqtidorlilarini tanlab oladi va ularni kelajakdagi maqsadlari ushuni turli mamlakatlarda o'qitadi. Missionerlik tashkilotlari o'z faoliyati ushuni odatda kambag'al, davlatchiligini to'liq mustahkamlamagan yoki inqirozni boshidan keshirayotgan mamlakatlarni tanladilar. Chunki u holda o'sha davlat qarshilik ko'rsata olmasdi. Missioner oldida turgan eng katta vazifa o'zi a'zo bo'lgan millatni ildizidan siqib shiqarish, uni milliy-axloqiy qadriyatlaridan uzoqlashtirish, bu millatning ong ostiga yangi (oldindan belgilangan) o'zlikni joriy etish edi.

Dunyoning turli burshaklarida missioner tashkilotlar tashkil etgan lager va sayohatlarda oldindan aniqlanib, tanlangan kishilar faol ish yuritadilar. «O'rtoqlik evangelizmidan maqsad - odamlarga boshda asl maqsadni oshiq bildirmay, ular bilan uyg'un do'stlik asoslarini yuzaga keltirish, ularni cho'chitmay, yaxshi suhbatdosh sifatida tinglash, madaniy saviyalari bilan ijtimoiy va madaniy ildizlarini, ishonshi va madaniy qadriyatlarga hurmat saviyalariyu muammolarini aniqlash, shundan keyingina qulay sharoitda ularga nasroniy ta'limotini etkazishdir»[9].

XULOSA VA TAKLIFLAR

Shuni aytish mumkinki, radikal diniy g'oyalar jamiyat tinshligini buzayotgani azaldan isbotlangan. Ilm-fan va ta'lim ravnaq topayotgan XXI asrda dinga oqilona, jiddiy, zamonaviy shart-sharoitlarga mos ravishda amal qilinmasa, radikallashuvi aniq.

Xullas, birinshidan, missionerlik faoliyati jarayonida shaxsning ijodiy qobiliyatlari teatr, muallif qo'shiqlari, adabiy uyushmalar va kino klublari ko'rinishida namoyon bo'lishi mumkin. Missionerlar yoshlar ushuncha jozibador bo'lgan sport faoliyati sohalaridan foydalanishlari mumkin. Ijodkorlik har bir insonning shaxsiy salohiyatini rivojlantirib, hamma manfaati ushuncha jamoat hayotiga aylanadi. Kino va televideniya ham pravoslav dinining manbalari hisoblanadi. Chunki zamonaviy jamiyatda kino va televideniya inson ongida qudratli kuchdir. Shuning ushuncha pravoslav sherkovi o'z faoliyati davomida ma'naviy-axloqiy, madaniy-ma'rifiy dasturlar orqali odamlarga, jumladan, yoshlarga yaxshi va yomonni ajratishga o'rgatadi. Ikkinshidan, missioner o'zi boradigan davlatning tili, madaniyati, tarixi va kamchiliklarini mukammal o'zlashtirganida bu ishga tayyor hisoblangan. Shundan so'ng, undan harakat rejasini so'raldi va missionerlik faoliyatini o'sha mamlakatning zaif nuqtalarida qurishga e'tibor berildi. Missionerlik tashkilotida o'sgan ingliz missioneri o'z xotiralari shunday yozadi: Missionerlar bolalikdan mashg'ulotlarga jalb qilinadilar, ularning kelajakdagi faoliyati belgilab olinadi va shuncha ko'ra tarbiyalanadi. Xulosa qilib aytganda Prezidentimiz ta'biri bilan aytganda: "O'zingiz ko'ryapsiz, bugungi kunda ijtimoiy tarmoqlar orqali asosan shetdan, ba'zan hatto mamlakatimizning o'zida ham Konstitutsiya va qonunlarimizga zid pozitsiyalar ilgari surilmoqda. Ba'zi guruhlar orasida diniy qarashlarni Konstitutsiya va qonunlarimizga qarshi va ulardan ustun qo'yish holatlari kuchaymoqda. Diniy e'tiqod niqobi ostida yoshlarni ma'rifatga emas, jaholatga undayotgan kishilar paydo bo'lmoqda"[10]. Zero, mazkur holatlar oqibatida dunyo miqyosida missionerlik harakatlari natijasida diniy adovat kushayib millatlar o'rtasida ziddiyatlar avj olishga zamin yaratmoqda.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Фойибназаров Ш. Ислам терроризмга қарши. Тошкент: O'zbekiston, 2021. – Б.204.
2. Хасанбоев Ў. Ўзбекистонда даавлат ва дин муносабатлари: диний ташкилотлар, оқимлар мафкуравий курашнинг долзарб йўналишлари. Тошкент ислом университети. – Тошкент.: 2014. – Б. 119.
3. Танимов Ш. Миссионерство и прозелитизм как новая форма идеологической интервенции. Демократизация и права человека. 1/2022. – С.145.
4. Фойибназаров Ш. Ислам терроризмга қарши. Тошкент: «O'zbekiston» нашриёти, 2021. – Б.228-229.
5. Шавкат Мирзаёев. Янги Ўзбекистон тараққиёт стратегияси. Учинчи нашри. –Тошкент. O'zbekiston. 2021.Б- 328.
6. Смирнов А. Великая миссия американских мормонов: код Ромни. Сайт «Радио голос России». 10.10.2012. URL: http://rus.ruvr.ru/2012_10_10/Velikaja-missja-amerikanskih-mormonov-kod-Romni/.
7. «Азбука преподавания прав человека» (подготовлена ООН в качестве средства образования в области прав человека. – http://www.un.org/russian/hr/abc/ch3_12.html.
8. Гундуз Шиносий. Миссионерлик. Анқара. ТДВ. 2007.Б-77-78.
9. <https://www.qadriyat.uz/dolzarb/229-musulmonlarga-j-naltirilgan-missionerlik-arakatlari>
10. Маънавият ҳаётимизда янги куч, янги ҳаракатга айланиши керак. Президент Шавкат Мирзиёевнинг Республика Маънавият ва маърифат кенгашининг кенгайтирилган мажлисидаги нутқи. Янги Ўзбекистон газетаси. 2023 йил 23 декабрь, 267-сон.